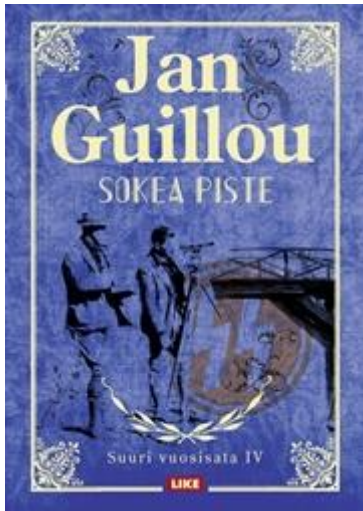

Jan Guillou: Sokea piste

Sivussa eletty sota PIRJO KANTOJÄRVI (22.12.2015)

Henkilöiden nykyinen elämä ja menneisyys eri maissa vaikuttavat siihen, miten he näkevät sodan osapuolet ja tapahtumat sekä siihen, mitä he ajattelevat ihmisten valinnoista tuona aikana. Jan Guilloun *Sokea piste* (2015, Like) on *Suuri vuosisata – sarjan* neljäs osa. Sen tapahtumat sijoittuvat toisen maailmansodan aikoihin, vuosiin 1940–1945 Ruotsissa. Sarjan edellisessä osassa, *Punaisen ja mustan välissä* (2014), alkaneet valinnat näkyvät ihmisten elämässä. Lauritzenin suvusta päähenkilöksi kohoaa Lauritz. Hänen ja Ingeborgin lapset Harald, Johanne, Karl ja Rosa osallistuvat omilla tahoillaan maailmansodan luomiin tilanteisiin. Lauritzin veljien Sverren ja Oscarin sekä Oscarin perheen vuorona on jäädä taustalle, mutta siitä huolimatta he ovat edelleen oleellinen osa teoksessa käsiteltyjä aiheita.

Itse voi valita, mitä näkee

”Vaikeinta minun on ymmärtää kaikkialla näkemääni vakaumuksellisuutta, perämies Kurren kuvausta Saksasta uppoavana laivana ja tukholmalaisten yhtäkkistä vapaiden ranskalaisten suosimista. Ja sitten sinua. Ja Oscaria jo pitkään. Mitä te näette, mitä minä en?”

Johanne pitkitti jälleen vastaustaan.

”Sitä näkee tietysti sen, mitä haluaa. Ja päinvastoin. Jälkimmäinen pätee erityisen vahvasti isään.” (Guillou 2015, 329.)

Suuri vuosisata – sarjan edellisissä osissa henkilöiden läpikäymät kokemukset vaikuttavat nyt siihen, miten ja minkä maan puolelle he asettuvat, kun Euroopassa koittaa toisen maailmansodan aika. Lauritz toivoo kaikesta huolimatta Saksan voittoa, mutta samalla Norjallekin kaikkea hyvää sekä vastustaa Ranskaa ja Oscarin tavoin myös Englantia. Henkilöiden suhde Saksaan on monisävytteinen, sillä veljekset ovat asuneet siellä ja sekä Oscarin vaimo Christa että Lauritzin vaimo Ingeborg ovat sieltä kotoisin. Myös veljesten norjalaisuus tuo omat piirteensä keskusteluihin.

Perhe näyttääkin jakautuvan monien mielipiteiden suhteen eri puolille. Esimerkiksi Saksan ja Neuvostoliiton välinen sota aiheuttaa mielipide-eroja. Lauritzin ja Ingeborgin perheestä Johanne on mukana Norjan vastarintaliikkeen toiminnassa, Rosa toimii Ruotsissa ulkoministeriön palveluksessa ja Karl on Ruotsin armeijassa. Harald on sen sijaan valinnut itselleen uran Saksan SS-joukoissa, mikä vaikuttaa hänen asemaansa suvussa ja on lähes sulkenut hänet perheen ulkopuolelle.

Esille nousevat yksilöiden henkilökohtaiset valinnat ja perustelut toiminnalleen. Se, mikä on järkevää ja mikä taas on oikein, riippuu yksilön omista näkemyksistä. Lauritz joutuu muun muassa miettimään, voiko hyväksyä läheistensä tekemiä valintoja. Johanne sen sijaan on valmis joutumaan jopa hengenvaaraan toimiessaan oman ajatusmaailmansa mukaisesti.

Lauritzilla on vaikeuksia ymmärtää, miten politiikka tai aatteet voivat vaikuttaa muiden ajatuksiin niin voimakkaasti. Kuitenkin hänellä itsellään on myös vahvoja näkemyksiä esimerkiksi sekä omiensa että Oscarin lasten ja samalla koko yrityksen tulevaisuuden suhteen. Ketkä seuraavasta sukupolvesta voivat jatkaa perheyhtiön parissa veljesten jälkeen?

Sota saa henkilöt pohtimaan, mikä on Ruotsin rooli tapahtumissa. Maiden tekemät valinnat sodassa herättävät kysymyksiä. Ovatko maa sekä siellä vallassa oleva sen hetkinen johto ja aate erotettavissa toisistaan? Voiko toivoa voittoa maalle, jonka hallitsevaa aatetta ei kannata? Miten asuinmaalleen tai synnyinmaalleen tulee osoittaa lojaalisuuttaan? Muun muassa Ingeborg miettii omaa suhdettaan Ruotsiin ja Saksaan.

Näkemyksistä, mikä olisi paras lopputulos sodassa, vaihtelee henkilöiden välillä. Lehdistö voi vaikuttaa siihen, miten sodan eri osapuolet nähdään. Samoin se, keitä henkilö tuntee. Oscarin tyttären Helenen avioliitto tuo mukanaan uusia näkökulmia Euroopan tapahtumiin ja samalla löytyy kytköksiä menneisyyteenkin.

Sodan lisäksi sivutaan myös eri yhteiskuntaluokissa elävien ihmisten asemaa. Lauritz asuu Sandön siltatyömaan läheisyydessä vuokralla. Talon omistajan, keittäjänä ja siivoojana toimivan Brittan ja hänen poikansa Hjalmarin kautta piirtyy kuvaa siitä, millaista on elämä rikkaan, yläluokkaisen perheen arjen ulkopuolella.

Sota on usein puheenaiheena, kun suvun jäsenet kohtaavat. Kuitenkin, Lauritzin helpotukseksi, elämässä on hetkiä, jolloin tuo aihe ei nouse esille keskusteluissa. Sodan lisäksi sillan rakennusprojekti, purjehdus, säännöstelyn kiertäminen ja eri ruokalajien ja juomien saaminen pöytään, luokkaerot ja rahaan liittyvät pohdinnat, avioliiton ulkopuoliset lapset, häät sekä sairastuminen ja kuoleman

kohtaaminen ovat teoksessa esiintyviä aiheita. Perheen viettämä aika kesäpaikassa Sandhamnissa ja yhdessä juhlitut joulut Saltsjöbadenissa sekä Lauritzin valvoma siltatyömaa kaukana Tukholmasta rytmittävät kerrontaa ja luovat kehykset tapahtumille. Elämä jatkuu ja ihmisten välille muodostuu jälleen erilaisia, merkityksellisiä verkostoja.

Ulkopuolinen näkökulma

Guilloun romaani on hyvin rajattu. Painopiste on Lauritzin perheessä. *Suuri vuosisata – sarjasisältää* monia mielenkiintoisia henkilöitä, joten heidän elämästään olisi halunnut jälleen tietää enemmänkin. Esimerkiksi nyt Sverre sekä Oscarin lapset ja puoliso Christa jäävät taustalle. Toisaalta kerronnan kannalta on eduksi, että näkökulmaa on rajattu. Kokonaisuus pysyy paremmin kasassa ja yhden henkilön elämästä rakentuu kokonainen kuva.

Lauritzin näkökulmaan keskittyminen on siten toimiva ratkaisu. Hän on hetkittäin kuin sivullinen kaikkiin tapahtumiin. Lauritzilla on mielipiteitä maailman tilanteesta, mutta hänellä ei ole voimakasta ideologista paloa tehdä jotakin näkemystensä puolesta. Hän peilaa muiden henkilöiden tekemiä ratkaisuja omaan tapaansa pyrkiä ajattelemaan asioita realistisesti ja järkevästi, mikä ei tietenkään tarkoita sitä, että hän olisi aina oikeassa. Lauritz yrittää ymmärtää, mitä on tapahtumassa niin lähipiirissä kuin maailmassakin laajemmin. Euroopassa on sota ja perhepiirissäkin on eri henkilöillä vaikeaa monenlaisista syistä. Erityisesti Ingeborgin tilanne on koskettava.

Lauritzin kautta voi nähdä, miten sota vaikuttaa yksittäisen ihmisen elämään, vaikka hän näennäisesti eläisi kaukana sodan keskipisteestä. Samanaikaisesti hänen elämänsä ei koostu pelkästään sodasta. Onneksi Lauritz ei jää romaanissa pelkäksi sivustakatsojaksi, vaan tekee elämässään valintoja ja on valmis ottamaan vastuuta omista ratkaisuistaan.

Ruotsi toimii hyvin tapahtumapaikkana. Sen kautta päästään lähestymään sotaa taisteluiden ulkopuolelta. Sota näyttäytyykin enemmän ajatusten tasolla eli siinä miten se vaikuttaa ihmisten tapaan toimia ja tulkita elinympäristöään.

Teos osoittaa, miten sota voi olla osa arkea etäältäkin koettuna. Vaikka henkilö itse yrittäisi pysyä kaukana sotaan liittyvistä tapahtumista, pelkästään muiden ihmisten valinnat vaikuttavat siihen, että hän joutuu kohtaamaan näitä asioita.

Jan Guillou: *Sokea piste. Suuri vuosisata, osa 4. (Att inte vilja se.)* Suom. Taina Rönkkö. Like 2015. 384 s.